

Olemasolev olukord seisuga 2015 a

1. Elu- ja looduskeskkond	2
Jäätmekäitlus	2
Haljastus ja heakord	2
Elamumajandus	2
Kalmistud	2
Loodusressursid, väärtuslikud miljööd, pärandkultuur	2
Veealad	3
Muinsuskaitse	3
Avalik kord, turvalisus, päästeteenistus	3
2. Ettevõtlus	4
Ettevõtlus	4
Turism	4
3. Vallamajandus	5
Veevarustus ja kanalisatsioon	5
Teedevõrk	6
Tänavavalgustus ja elektrivõrk	6
Energiamajandus	6
4. Kultuur, noorsootöö ja sport	7
Kultuur	7
Noorsootöö	7
Huviharidus. Täiskasvanute täiend-, huvi – ja vabaharidus ning ümberõpe	8
Sport	8
Raamatukogud	9
Mittetulundusühingud	10
5. Haridus	10
Alusharidus	10
Põhiharidus	10
Õpilaste transport	11
6. Sotsiaalhoolekanne ja tervishoid	11

1. Elu- ja looduskeskkond

Jäätmekäitlus

Vald ostab jäätmete kogumist eraettevõttelt teeninduslepingu alusel. Hiiumaa omavalitsuste koostöös ehitatud Hiiumaa jäätmejaam asub Käina vallas Ristivälja külas. Jäätmejaama opereerib Hiiumaa Prügila OÜ, mille üheks osanikuks on Hiiu vald.

Ohtlikke jäätmeid saab ära anda mitmetes kogumispunktides ja müügikohtades Kärldas ning A ja O kaupluse läheduses Kõrgessaares. Elanikud on saanud tänu SA Keskkonna Investeeringute Keskuse (KIK) toetusele anda ohtlikke jäätmeid ära tasuta. Tavaliselt korraldatakse kord aastas suurem kodutehnika ja ohtlike jäätmete kogumine, kuid 2015.a seda ei toimunud, sest ei saanud KIK-i rahastust.

Taaskasutatavate jäätmete kogumiskohad asuvad 12 kohas Kärkla linnas ja 10 kohas mujal valla territooriumil. Sinna on paigutatud märgistatud konteinerid, millesse on võimalik tasuta ära anda liigiti sorteeritud jäätmeid. Lisaks on olmejäätmete konteinerid munitsipaalhoonete juures, kalmistutel ning ürituste ajal nende läbiviimise kohtades. Bussipeatustes ja avaliku kasutusega kohtades on prügikastid.

Haljastus ja heakord

Vald korraldab Kärkla linna ja Kõrgessaare aleviku avalike haljasalade (ca 40 ha), bussijaamade (ca 0,1 ha) ja bussipaviljonide korrashoiu. Osaliselt ostetakse heakorrasteenust eraettevõttelt, ülejäänud teostatakse oma töötajate poolt.

Kärkla linnale on iseloomulikud ulatuslikud rohealad. 4,2 ha suuruse kaitsealuse Kärkla rannapargi kõrged puud varjavad suure osa Kärldast põhjatuulte eest. Kaitsealuses Kärkla linnapargis (5,1 ha) asuvad kirik ja laululava. Lisaks eelnimetatud parkidele on Kärldas arvukaid erinevas seisundis muid rohealasid.

Kaitsealune Kõrgessaare park on 1,5 ha suurune. Umbes samas mahus hooldatakse ka muid avalikke haljasalasid.

Kärldas on avalikus kasutuses neli laste mänguväljakut: Kärkla sadamas, Kärkla rannas, Pae tänava piirkonnas ja Vabrikuväljakul. Avalikud laste mänguväljakud on Kõrgessaare alevikus ja Luidja rannas.

Elamumajandus

Lauka külas on munitsipaalomandis kolm korterit: 4-toaline, 3-toaline ja 2-toaline korter; Kõrgessaare alevikus kaks 1-toalist sotsiaalkorterit; Kärkla linnas kaks munitsipaal- ja üheksa sotsiaalkorterit. Enamus kortereid on välja üüritud.

Kalmistud

Hiiu valla hallata on kuus kalmistut: Kärkla, Kõpu I ja II, Malvaste, Puski, Reigi. Kärkla kalmistu hooldusteenust ostetakse eraettevõtjalt, teiste kalmistute eest hoolitsevad kalmistute heakorratöötajad.

Pooleli on Malvaste (0,47 ha, riigilt), Kõpu (0,3 ha, EAÕK) ja Puski (0,75 ha, EAÕK) kalmistute maa tasuta munitsipaalomandisse taotlemine.

Loodusressursid, väärtuslikud miljööd, pärandkultuur

Üheks piirkonna suurimaks väärtuseks on hästi säilinud looduskeskkond. Siin asub palju metsi, rabasid ja soid, samuti jõgesid; siin on maaliline rannajoon. Mitmesuguse kallakuga pinnad, nende erinev asend

päikesekiirte langemise suhtes ja pinnakatte erinev koosseis loovad väga mitmesugused niiskus-, valgus- ja soojustingimused. Taimedel esineb seetõttu palju erinevaid kasvukohti ja kujunenud on suurte erinevustega kooslused, isegi ühe ja sama pinnavormi piires. Siin laiuvad ulatuslikud metsamassiivid ja mitmed soised alad.

Maavaradest leidub valla territooriumil liiva, kruusa, turvast, paekivi ja savi. Olulise tähtsusega on liiva ja turba kaevandamine. Olemasolevaid kruusliiva ja liiva varusid kasutatakse ehitustegevuseks.

Üheks olulisemaks loodusressursiks on põhjavesi, mis saadakse puurkaevudest. Puurkaevudes kasutatakse põhiliselt siluri-ordoviitsiumi-kambriumi veesooni. Looduslikult esineb põhjavees rohkesti rauda. Veetarbijad Kõrgessaares ja Laukal asuvad osaliselt nõrgalt kaitstud põhjaveega alal.

Veelad

Valla piirist ligi poole moodustab rannajoon. Mererannale on kehtestatud ehituskeeluvöönd, vee ja vee-elustiku kaitseks ning kaldaalade ilme säilimiseks on veekaitsevööndid ja kalda piiranguvööndid. Lisaks põhjaveele on veeressursiks jõed, ojad ja järved. Põhiliselt on järved rannikulähedased riimveelised laiad. Veeressurssidel on suur tähtsus kalade kudemisaladena ning mitmete looma- ja linnuliikide elupaikadena.

Vallas on 14 avalikult kasutatavat järve ja 3 vooluveekogu (Nuutri jõgi, Armioja, Pihla oja), millest 15 on liigitatud ojaks ning 2 jõeks (Nuutri jõgi, Vanajõgi). Lisaks läbib Leigri ja Sülluste külasid Luguse jõgi. Loendatud on 36 allikat, arvel on Jaanigu kraav, osaliselt läbib valda Rebasselja ning Tulimurru peakraav, looduslikke järvi on 24. Looduslikult tundlikud alad on Kurisu-Pihla karstiaala ning Kauste karstiaala.

Seoses jõesuudmete kohatise kinnikasvamisega on probleemiks paljude kalade hukkumine. Samuti on jõgedesse langenud puid, mis on tekitanud raskelt läbipääsetavaid kohti.

Luidjal ja Kärdlas asuvad valla ametlikud supluskohad. Kärkla supluskoht asub Kärkla linna põhjaosas ning seal on suplusperioodil olemas vettemineku sild, riietuskabiinid, joogivee võtmise koht, statsionaarsed välikäimlad. Vaba-aja veetmiseks on olemas laste mänguväljak, kiiged ja rannavolleplatsid. Suveperioodil tagatakse rannaalal niitmine ja igapäevane koristus.

Luidja rannas on laste mänguväljakud, riietuskabiinid, välikäimla. Suvel koristatakse rannaala regulaarselt. Kärdlale on iseloomulikud arteesiakaevud, millest avalikus kasutuses on kümme konda.

Muinsuskaitse

Hiiu vallas on 01.09.2014 seisuga Muinsuskaitseameti andmetel 279 kaitse all olevat objekti, sh 27 ehitismälestist Kärkla linnas ja 138 Kõrgessaare piirkonnas. Mitmed muinsuskaitseobjektid vajavad korrastamist, konserveerimist või taaskasutusele võtmist.

Avalik kord, turvalisus, päästeteenistus

Kuritegevuse tase Hiiu vallas jääb alla Eesti keskmise. Põhilised on varavastased kuriteod (jalgrataste, mobiiltelefonide jt vargused). Turismihooajal õigusvastaste tegude arv tavaliselt suureneb.

Piirkonda teenindab 1 politseikonstaabel. Kodanike vastuvõtuks on politsei käsutusse eraldatud üks ruum Kõrgessaare Vaba Aja Keskuses (Tervisemajas). Lisaks politseile kasutatakse turvafirma teenuseid (valveteenused hallatavates asutustes).

Kõrgessaares on loodud MTÜ Kõrgessaare Tuletõrje Päästeselts ja Kärklas MTÜ Hiiumaa Tuletõrjeühing. Veel on turvalisuse tagamiseks MTÜ Hiiumaa Vabatahtlik Merepääste Selts, MTÜ Hiiumaa Vetelpääste, Politsei- ja Piirivalveamet, Lääne-Eesti Päästkeskuse Kärkla päästekomando, Hiiumaa haigla ja kiirabi.

2. Ettevõtlus

Ettevõtlus

Maakonnakeskusena on eelkõige Kärdlasse koondunud valdav osa Hiiumaa kaubandus- ja teenindusettevõtetest ning avaliku sektori asutustest, millega seoses siit ostetakse enamasti Hiiumaal müüdavatest kaupadest ja teenustest.

Vallas tegutseb mitmeid kaubandus-, teenindus-, ehitus-, metalli-, puidu-, õmblus-, plasti- ja transpordiettevõtteid. Sarnaselt kogu Hiiumaale annavad Hiiu valla majanduslikult aktiivsete ettevõtete seas tooni mikroettevõtted.

Väikeettevõtluse ja teeninduse arengut piirab turismi hooajalisus. Vähe osatakse näha turismi positiivset mõju väikeettevõtluse ja kohaliku teeninduse käekäigule.

Vallas napib ettevõtluseks sobivaid tootmispindu. Enamasti pakutavast pindadest on amortiseerunud ning rendihinnad ei vasta Eesti tööstuskinnisvaraturu tänasele hinnatasemele.

Hiiu valla tööhõivestruktuurile avaldavad olulist mõju mandriettevõtete või -asutuste Hiiu vallas ja selle lähikümbruses tegutsevad osakonnad või filiaalid. Siinkohal võib nimetada AS Tallinna Kaubamaja tütarettevõttele AS A-Selver kuuluvat Hiiumaa Selverit ja Rimi Eesti Food AS-le kuuluvat Kärkla Säästumarketit. Valla jaoks on oluline, et siin tegutsevad Swedbanki kontor ja SEB harukontor.

Hiiu valla ettevõtteid iseloomustab väike tööjõu voolavus. Heast ja stabiilsest töökohast kergekäeliselt ei loobuta. Hiidlased on loomult alalhoidlikud ja pikaajalise perspektiiviga. Ettevõtja võib arvestada lojaalse töötajaskonnaga. Vallas on arvestatav hulk vaba tööjõudu, sealhulgas Tallinnas ja mandril töötavad inimesed, kes sobiva tööpakkumise korral taas Hiiumaal tööle asuksid.

Turism

Hiiu vallas on ilus ja eripärane loodus (pikk rannajoon, rekreatsiooniresursid, kõrge metsasus), rikas kultuuripärand, sadamad ja lautrikohad, head sidepidamise võimalused soodustamaks kohapealset ettevõtluse arengut ning ühenduse pidamist muu maailmaga, väljakujunenud teedevõrk.

Turistidele on valla territooriumil järgmised võimalused: majutusteenus, sh telkimisplatsid; toitlustamisteenus; veespordialade harrastamine; mootorliikuritega sõitmine; mitmekesised matkarajad; jalgrattarajad; puhkekohad; tuletornide külastamise võimalus; spordi- ja liikumisharrastuse turism; kultuuriturism; militaarturism.

Turismi kõrghooajal (jaanipäevast augusti keskpaigani) toimuvate suurte sündmuste ajal on suur nõudlus majutusteenuse järele, probleeme on aga majutusasutuste hooajavälise täituvusega. Kuigi aktiivse puhkuse teenuseid pakkuvad ettevõtted paiknevad enamasti väljaspool Kärclat, kulub vahemaid arvestades sihtkohtadesse jõudmiseks vähem kui tund. Kärdlasse tuleb Hiiumaa külaline peamiselt ostma või sööma.

Vallas asub palju populaarseid külastusobjekte, sh kolm avatud tuletorni.

Valla suvehooaega ilmestavad mitmed traditsioonilised sündmused, mis rikastavad Hiiumaa elanike ja külaliste vaba-aja veetmise võimalusi. Erinevatel ühendustel on oluline roll nende sündmuste ettevalmistamisel ja läbiviimisel. MTÜ Hiiumaa Turismiliit esindab oma liikmete huvidest lähtuvalt Hiiumaad erinevatel turismiturundusüritustel, annab välja Hiiumaa turismikataloogi ja teisi saart tutvustavaid materjale. Pritsumajas asuva Hiiumaa turismiinfokeskuse tööd korraldab maakondlik arenduskeskus SA Tuuru. Kärkla keskväljakul ja Kõrgessaare teeninduspunkti juures asuvad elektroonsed infoterminalid.

3. Vallamajandus

Veevarustus ja kanalisatsioon

Valla ühisveevärgi-, ühiskanalisatsiooni- ja reovee puhastussüsteeme haldab Kärkla Veevärk AS, mille enamusaksjad kuuluvad Hiiu vallale. Kärkla linna elanikkonnast on ca 74% liitunud ühisveevarustuse ja ca 72% ühiskanalisatsiooniga, ühisvee- või -kanalisatsioonivõrguga liitumisvõimalus on kasutamata ca 120 kinnistul.

Kärkla linna reovee osas on põhiprobleemiks elamud, kus reovesi juhitakse läbi settekaevude, millel puudub vettpidav põhi, või juhitakse reovesi otse loodusesse (kraavi, jõkke). Pikka aega tagasi paigaldatud kogumismahutite seisundid on teadmata, mistõttu kujutavad need endast potentsiaalset ohtu põhjaveele. Levinud on mahutitest vee väljapumpamine aeda või otse kraavi.

Olemasoleva ühisveevärgi veetorustiku pikkus on ca 26,4 km. Kärkla linna teenindab põhiliselt üks puurkaev, kaks puurkaevu on reservis. Linna veehaarde territoorium ja joogiveetöötlus asub Pühalepa vallas Nõmme külas.

Ühiskanalisatsioonitorustiku pikkus on ca 22,5 km ning linnas on 22 vee-ettevõtja poolt hallatavat reoveepumplat. Kärkla linna Rõösna reovee puhastusseadmed ja mudaväljakud asuvad Pühalepa vallas Hausma külas.

Vajalik on ÜVK-süsteemi laiendamine siiani katmata Kärkla linna hoonestatud aladele, uute torustike rajamisega on pikas perspektiivis vaja rekonstrueerida vana veetorustik ca 1 km, vana isevoolne kanalisatsioonitorustik ca 2,5 km ja survekanalisatsiooni peatorustik peapumplast reoveepuhastile 2x1,6 km.

Kõrgessaare alevikus on kaks puurkaevu, millest üks varustab joogiveega põhilise osa asula elanikkonnast. Lisaks on puurkaevud Kõrgessaare Sadamas (eraomanduses) ja asula äärealadel asuvates üksikelamutes. Viimased on enamuses reostatud kunagise põlevkiviõli reostuse tõttu. Veevõrgud on omavahel ühendamata.

Lauka külas on kasutusel üks puurkaev, veetorustik 3000 m, kanalisatsioonivõrgustik 1800 m, survetrass 560 m, üks reoveepumpla ja üks reoveepuhasti.

Hiiu vallale kuuluvad ka Kõpu tuletorni ja Luidja puurkaevud.

Lehtma sadamas on eraomanduses puurkaev, mis varustab joogiveega sadama territooriumil asuvaid ettevõtteid. Tahkunas, nn Merineitsi Puhkekülas, on eraomanduses puurkaev, mis on planeeritud varustama joogiveega 54 üksikelamut.

Teedevõrk

Maanteeameti teeregistri andmete kohaselt on 01.01.2015 seisuga Hiiu vallas teid kokku 474,9 km, millest 144,2 km on riigitee ja 327,96 km kohalik tee. Valla omandis on kohalikke maanteid ning Kärkla tänavaid 90,2 km, erateid 55,4 km ja metsateid 190,8 km.

Kärkla-Luidja maanteega paralleelselt kulgeb rulluisutajate, jalgratturite jt liikumisharrastustega tegelejate poolt kasutatav 9,61 km pikkune kergliiklustee (Rehemäe teest kuni Tahkuna teeristini). 2010 sügisel valmis 2,05 km pikkune valgustatud kergliiklustee Reigi kalmistu parklast kuni Kõrgessaare teeristini. Kõik avalikult kasutatavad endise Kõrgessaare valla haldusterritooriumil olevad teed on inventariseeritud.

Teede ja tänavate seisund on üldiselt rahuldav, kohati esineb raskesti läbitavaid lõike. Parendamist ja laiendamist vajab parkimine. Teetöid ja bussipeatuste (16) heakorda korraldab majandusosakond.

Kärkla teedevõrk on ligi 34 km pikk. Võrreldes mitmete teiste omavalitsustega on üldine teede seisukord kruusateedevõrgus keskmine, kattega teelõikude osas rahuldav. Teedevõrgu suurimaks probleemiks on kattega teede suur rekonstrueerimis- ja ümberehitamisvajadus (27,3% kattega teedevõrgust), mis on suuresti tingitud ebapiisavast kandevõimest. Probleemiks on kattega teede suur pindamisvajadus (ca 18,2% kattega teedevõrgust), mille edasilükkamine toob lähiaastatel kaasa nende teelõikude edasise lagunemise ning remondimaksumuse mitmekordistumise. Tolmu vähendamiseks ja liiklemise mugavamaks muutmiseks on vaja kruusateedele ehitada kergkate (3,2 km, s.o 9,5% kogu teedevõrgust).

Tänavavalgustus ja elektrivõrk

Hiiu vald ostab elektrienergiat MTÜ Riigihangete Keskuse poolt korraldatava ühishanke võitjalt.

Kärkla tänavavalgustuse punktid, jaotuskilbid ja toitevõrk kuuluvad vallale. Võrkude hooldamiseks on sõlmitud teenindusleping eraettevõttega. Tänavavalgustuse rekonstrueerimisel on püütud jälgida torukommunikatsioonide rajamise ja rekonstrueerimise graafikut.

Tänavavalgustusvõrguga on haaratud Kõrgessaare alevik ja Lauka küla. Kõrgessaare aleviku tänavavalgustusvõrk on amortiseerunud (isoleerimata õhuliinid ja oksüdeerunud juhtmed, puitkandepostid vajavad väljavahetamist), mistõttu võrgu haldamine on muutunud kulukaks. Nii Laukal kui Kõrgessaares on vajadus tänavavalgustuse laiendamiseks ning olemasolevate tänavavalgustuspostide asukohtade muutmiseks, et tagada parem valgustatus teeäärtes (praegu asuvad postid peamiselt hoonete lähedal, jättes teeäärsed liikumisalad pimedasse. Sõltuvus loodusjõududest on väga suur. Elektrivarustus puudub Kaleste küla Mustana piirkonnas, Heistesoo ja Leigri külates.

Tänavavalgustus on 2,05 km pikkusel kergliiklusteel Reigi kalmistu parklast kuni Kõrgessaare teeristini (tugimaantee nr 80 Heltermaa- Kärkla- Luidja).

Energiamajandus

Kõik Lauka ja Kõrgessaare kortermajad ning endise Kõrgessaare valla asutused on üle läinud lokaalsele küttele. Puuduseks on soojusallikate või -süsteemide mittevastavus tuleohutuse nõuetele. Kärklas osutab kaugkütteenust AS Eraküte, mis omab hakkpuidul töötavat põhikatlamaja Rehemäe teel ja õlikütteil töötavat reservkatlamaja Vabaduse tänaval. Olemasolevas kaugkütteepiirkonnas asuvad: elamukvartal Pae, Nuutri ja Põllu tänavatel; elamukvartal Tormi ja Hiiu tänavatel ning Heltermaa maanteel; Kärkla Ühisgümnaasiumi hoonete kompleks Uuel tänaval; keskväljak, kultuurikeskus Rookopli tänaval; Vabaduse, Kooli ja Kalda tänavate elamukvartal; Kärkla lasteaed, õpilaskodu ja SA Tuuru hoone Vabrikuväljakul. Mitmel asutusel ja ettevõttel on lokaalne vedelkütteil töötav soojusallikas. AS Eraküte on rekonstrueerinud

suure osa talle kuuluvatest kaugkütte torustikest. Teiste taastuvate energiaallikate – peale puitkütuste – kasutamine on Kärdla linnas minimaalne. Puuduvad nullenergia- ja liginullenergiahooned. Üldjuhul ei ole hoonetel ka valmidust üle minna taastuenergia kasutamisele.

4. Kultuur, noorsootöö ja sport

Kultuur

Vallas toimub mitmekesiseid kultuuriüritusi, mida korraldavad valla asutused, erinevad mittetulunduslikud ühendused, seltsid, seltsingud, muuseum jt. Kultuuriüritusi ja huviringide tegevust korraldab Hiiu Valla Kultuuri ja Vaba Aja Keskus.

Kärdla kultuurikeskuse polüfunktsionaalse kasutusega majas asuvad kinosaal, teatri- ja kontserdisaal, huviringide ruumid, kunstigalerii ja Hiiu Valla Raamatukogu. Keskuses tegutseb üle 20 huviringi ligi 360 osalejaga. Traditsiooniliselt harrastatakse erinevaid tantsuliike, koorilaulu, näitlemist ja kujutavat kunsti. Sportlikumat poolt esindavad aeroobika- ja võimlemisrühmad.

Kontserdisaalis toimuvad suuremad kontserdid, teatrietendused ja aktused, kinosaalis aga lisaks filmide näitamisele ka kohalikud ja rahvusvahelised konverentsid. Maja erinevaid ruume kasutatakse ja üüritakse välja koolituste, kohtumiste, rahvakoosolekute ja muude ürituste tarvis. Hoone vajab olulises osas kaasajastamist.

Kärdla laululava on kultuuriürituste läbiviimise paigaks vabas õhus (ehitatud 1926, viimane taastamine 2012). Aastast 2012 kannab Kärdla Eesti Laulupealinna tiitlit.

Kärdla Nukuteater on Eesti Harrastusteatri Liidu liige ning korraldab nukuteatrite üritusi ja festivale. Alates 2010 on nukuteatri kasutuses maja aadressil Uus tn 1, Kärdla.

Keskus AVE VITA! (Tiigi 21) kuulub munitsipaalomandisse, selle tegevust korraldab MTÜ AVE VITA!. Keskuse tegevus on peamiselt suunatud täiskasvanute luule- ja teatriharrastusele ning üldkultuurilisele enesetäiendamisele. Alates 2010. aastast arhitektuurimälestiste nimekirjas olev hoone vajab restaureerimist.

Kõrgessaare vaba aja keskuse (VAK) spordisaalis ning kammersaalis (mahutab ca 100 in) korraldatakse kontserte, koosviibimisi, näitusi jms. Valitsejamajas töötab kunstiring, korraldatakse erinevaid näitusi.

Õuetingimustes on avalikeks esinemispaikadeks Kõrgessaare park, Lauka park, Kõpu tuletorn, Külamägi, Tahkuna tuletorn, Kalana paadikuur jt.

Villalaoga seotud tegevused loovad avaramad tingimused kunsti eksponeerimiseks ja konverentside korraldamiseks.

Maakonnaülestes üritustena toimuvad Hiiumaa Kohvikutepäevad, Hiiumaa Lastefestival, laste ühismaalimine Kärdlas, kalapidu Lestafest Kõrgessaares, Hiiu Folk ja Kärdla Ratsupäevad.

Traditsiooniliselt tähistatakse vabariigi aastapäeva, Kärdla linna sünnipäeva, jaanipäeva, Hiiu valla aastapäeva, jõule, uueaastavastuvõttu jne.

1. jaanuaril 2015. aastal loodi Hiiu Valla Kultuuri ja Vaba Aja Keskus, Kärdla Kultuurikeskuse ja Kõrgessaare Vaba Aja Keskuse baasil

Noorsootöö

2001. aastal avati valla asutusena Kärkla Avatud Noortekeskus, mis on omavahelise suhtlemispaigana pälvinud järjest elavamad huvi kooliealise noorsoo hulgas. Kõrgessaare Valitsejamajas tegutseb noortekeskus, mis pakub erinevaid tegevusi vaba-aja veetmiseks noortele.

2007. aastal loodi Hiiu valla allasutus Hiiumaa Teavitamis- ja Nõustamiskeskus HUPS, mille tegevusvaldkondadeks on noorteinfo vahendamine, karjääri- ja õppenõustamine ning noorte suhete- ja tervisealane nõustamine.

Hiiu vallas on laiaulatuslik koostöövõrgustik vallaelanike hariduslike vajaduste toetamiseks. Aastatega on loodud nõuetekohane õpikeskkond, õppehooned on renoveeritud. Paljud aktiivsed noored osalevad huviringide tegevustes, tagatud on huvihariduse kättesaadavus hariduslike erivajadustega lastele.

Jätakuvalt on probleemiks noorsootöö stabiilse finantseerimise võimaluste puudumine.

1. jaanuaril 2015. aastal loodi Hiiumaa Noorsootöö Keskus, HUPS-i ja avatud noortekeskuse baasil.

Huviharidus. Täiskasvanute täiend-, huvi – ja vabaharidus ning ümberõpe

Noortel on võimalik käia spordiringides ja -treeningutel, muusikakoolis (Kärklas) ja muusikaklassis (Lauka Põhikooli juures) ning võtta osa huviringide tööst. Kooliväliste organisatsioonidena tegutsevad mitmed mittetulundusühingud, mille tegevustes on noortel võimalik osaleda. Tagatud on huvihariduse kättesaadavus hariduslike erivajadustega lastele.

Huviringide finantseerimine toimub erinevatel alustel ja põhimõtetel. Kõige suuremaks ohuks on eestvedajate väsimine või lahkumine saarelt. Hiiumaa väiksusest tulenevalt soikub liidri lahkudes kogu tegevus.

Rudolf Tobiasse nimeline Kärkla Muusikakool (Uus tn 4) on Hiiu valla ainuke koolitusloaga huvikool, kus on võimalik omandada muusikalist haridust kümnel erialal: klaver, viiul, flööt, plokkflööt, akordion, trompet, tromboon, tuuba, koorilaul, kitarr. 2014/2015 õppeaastal on koolis 61 õpilast, 2015/2016 õppeaastal 79 õpilast, täiskasvanute õppes 25 õpilast.

Valla täiskasvanud elanikel on võimalik osaleda erinevatel koolitustel, mida korraldavad SA Tuuru, Hiiu Maavalitsus, Hiiumaa Koostöökogu, Töötukassa, MTÜ-d, ning osaleda Kärkla Muusikakooli pilliõppes.

Sport

Spordiga tegelemine kuulub Hiiu valla tugevamate traditsioonide hulka. Materiaalne baas on olemas pallimängude, purjetamise ja kergejõustikualade harrastamiseks. Liikumisharrastuse soodustamiseks on vallas mitmed matkarajad, kergliiklusteed. Puuduvad võimalused ujumisharrastusega tegelemiseks.

Kõrgessaare VAK-is asub täismõõtmetega (18x32 m) spordisaal. Seal toimuvad ka Lauka Põhikooli kehalise kasvatused tunnid, millega kaasneb transpordivajadus. VAK-is töötavad treeningugrupid. Enim harrastatavad alad on saalihoki, võrkpall, korvpall, õues on võimalus harrastada jalgpalli väikesel muruväljakul. Olemasolevate spordiväljakute ja võimlate funktsionaalsus ja seisund ei vasta tänastele vajadustele. VAK saal ei vasta üleriigiliste spordiürituste korraldamise nõuetele, puudub spordiinventar. VAK-il on korvpalli välisväljak ja õueala jõuseadmete park.

Kõrgessaare Vaba Aja Keskuse juures tegutseb aktiivselt MTÜ Viskoosa Spordiklubi. Nende eestvedamisel on toimunud iga-aastane kevadsuvine spordiürituste sari (Kõrgessaare rattasõit, Kõrgessaare jaanijooks, jaaniturniir korvpallis, Viskoosa CUP saalihokis, Luidja rannavolle, Luidja triatlon, Kõrgessaare tänavakorvpalliturniir, Kadriturniir võrkpallis). MTÜ Hiiumaa maratoni eestvedamisel toimuvad jooksumaraton, rattamaraton, suusamaraton ning rahvajooksud ja -matkad.

Kärdla Ühisgümnaasiumi (KÜG) juurde kuulub täismõõtmetes võimla, milles viiakse läbi kehalise kasvatus tunde ja talvehooajal erinevaid treeninguid. Saal sobib hästi korvpalli mängimiseks, võrkpalli jaoks on lagi liiga madal. Samuti toimuvad saalis jalgpalli-, tennise- ja kergejõustikutreeningud. Võimlale on 2012.a täielikult renoveeritud põrand. Võimla juurde kuulub aeroobikasaal, mis on samuti renoveeritud ja kus viiakse läbi erinevaid tantsu- ja võitluskunstitreeninguid.

KÜG-i juurde kuulub Kärdla staadion, mis on spordi-, haridus- ja kultuuriobjekt mitte üksnes gümnaasiumiõpilaste ja Hiiu valla elanike, vaid kogu Hiiumaa jaoks. 2006. aastal remonditi Kärdla staadioni hoone, soetati teivashüppeinventar ja tehti korda staadioni muruväljak. Staadioni ringrada vajab uuendamist, staadionihoone ja tribüünid väljaehitamist ning murukate kõrge kasutuskoormuse tõttu täielikku renoveerimist. Staadionil viiakse läbi KÜG kehalise kasvatus tunde, sporditreeninguid ja erinevaid võistlusi (lokaalsetest võistlustest kuni Eesti meistrivõistluste sarjadeni). Lisaks on Kärdla staadionil toimunud B7 noorte spordimängud, Eesti Koolispordi Liidu suvemängud “Meri ja Päike”, 10 Olümpiastarti, Eesti Jalgpalli Liidu laagrid jt.

20. veebruaril 2015 asutati Sihtasutus Hiiumaa Spordikool, mille tegevuse eesmärgiks on erahuvikooli pidamine, sportlike tegevuste propageerimine, ürituste korraldamine, võistluste korraldamine, spordi strateegiline arendamine Hiiumaal ja spordirajatiste haldamine.

SA-le Hiiumaa Spordikool kuulub Pae tänava treeningüksus – Mängude maja. Mängude majas on pallimängusaal, mis ei ole madala lae tõttu sobilik kõikide pallimängude harrastamiseks ning jõusaal ja saun. Saali kasutatakse kehalise kasvatus tunde ning erinevate treeningute, sh aeroobika läbiviimiseks. Hoone energiasäästlikumaks muutmiseks on vajalik küttesüsteemide uuendamine, katuslae ja välisfassaadi soojustamine.

Mängude maja ümbruses on amortiseerunud korvpalliväljak, võimalused *pentanque* harrastamiseks ning kaasaegne kunstmuruväljak jalgpalli harrastamiseks.

Leigri väljaku võimla on täismõõtmetega võimla, mille juurde kuuluvad administratiivruumid ning endine katlamaja ruum, kus talviti harrastatakse *pentanque*.

Kärdla tenniseväljakud asuvad vahetult staadioni naabruses. Kärdlas on neli saviliiva ja üks tehiskattega väljak. Kärdla tenniseväljakuid haldab, hoiab korras ja arendab MTÜ Hiiumaa Tenniseklubi. Saviliivaväljakute käigushoidmine on kallis ja töömahukas, vahendite vähesus on kulutanud väljakukatte lubamatult õhukeseks. Muutunud nõuetele ei vasta ka saviliivaväljakute mõõtmed. Tennise arengut Kärdlas piirab tingimuste puudumine tennisemängu harrastamiseks talvel.

Kärdla sadamas on kaasaegsed võimalused purjetamise harrastamiseks. Laste ja noorte purjetamisõpe toimub alates 1. septembrist 2015 Hiiumaa Spordikooli treeningtundide raames ning täiskasvanute purjetamine jahtklubi Dagö egidi all.

Kärdla linnale on iseloomulikud vabaõhu-pallimänguväljakud erinevates linna piirkondades.

Aastatega on nende seisund halvenenud. Kõige paremas seisukorras on väljak Vabaduse tänaval (eraomandis), rannavolleväljakud Kärdla rannas ja kunstmuruga jalgpallistaadion Mängude maja juures. Amortiseerunud on Mängude maja ning Valli tänava korvpalliväljakud.

Raamatukogud

1. jaanuaril 2015 loodi Hiiu Valla Raamatukogu, Kärdla linnaraamatukogu ja Kõrgessaare raamatukogu baasil, mis osutab teenuseid Kärdlas, Kõrgessaares, Laukal ja Kõpus ning täidab ka maakonna keskraamatukogu ülesandeid.

Kõrgessaares asub raamatukogu Valitsejamaja ruumides, Laukal põhikooli ruumides ja Kõpus KÜG-i õppekohas. Kärldas asub raamatukogu kultuurikeskusega ühes majas ning kasutusel on mitu saali, sh lasteosakond. Kasutada saab interneti. Raamatukogud korraldavad mitmesuguseid raamatukogu- ja lasteüritusi.

Raamatukogufond on komplekteeritud vastavalt Hiiu maakonna eripärale ja vajadustele. Lisaks raamatute laenutamisele pakutakse paljundusteenust. Raamatukogu ruumid vajavad renoveerimist (remonti ja uuendamist). Olulisemateks probleemideks on ruumipuudus, mis takistab raamatukogule pandud ülesannete täitmist, ning paiknemine teisel korrusel. Liikumispuudega inimestel on sinna raske minna, ratastooli kasutajatel aga lausa võimatu. Alarahastatud on teavikute ostmise.

Mittetulundusühingud

Kolmas sektor on vallas aktiivne ja täiendab oma tegevustega avaliku ja erasektori poolt osutatavaid kogukonna normaalse toimimise seisukohalt vajalikke ülesandeid. Tegeletakse mitmete valdkondadega, teistest enam on esindatud sportliku ja kultuurilise suunitlusega vabaühendused. Hiiu vallas on registreeritud ca 125 mittetulundusühingut ja 5 sihtasutust.

5. Haridus

Alusharidus

1. septembril 2015 loodi Hiiu Valla Lasteaed, mille tegevuskohad on Kalda maja, Vabriku maja ja Vigri maja ning mis on Kõrgessaare Lasteaed Vigri ja Kärldla Lasteaia õigusjärglane.

Kalda maja (Kalda 11, Kärldla) töötab 6-rühmalisena ning muinsuskaitse all olevas Vabriku majas (Vabrikuväljak 2a, Kärldla) töötab sõimerühm. Vigri maja(Tööstuse tee 16 , Kõrgessaare) töötab 3 – rühmalisena. 2014/2015 käis lasteaias Kärldlas 141 ja Kõrgessaares 48 last. 2015/2016 õ.-a. käib Kärldlas 130 ja Kõrgessaares 38 last. Kalda maja vajab renoveerimist.

Hiiu Valla Lasteaed kuulub 2010. aastast Tervist Edendavate Lasteaedade võrgustikku ja on liitunud Lastekaitse Liidu projektiga „Kiusamisest vaba lasteaed“.

Põhiharidus

Vallas on kaks munitsipaalkooli: Lauka Põhikool ning Kärldla Ühisgümnaasium (KÜG) õppekohaga Kõpus. Kärldla Ühisgümnaasiumis antakse põhi- ja gümnaasiumiharidust. Kärldla Ühisgümnaasiumi Kõpu õppekohas antakse põhikooli lihtsustatud ja toimetulekuõppekava alusel põhiharidust Hiiu maakonna hariduslike erivajadustega lastele. Kooli ülesanne on korrigeerida õpilaste arengut ja aidata kujundada võimalikult iseseisvalt toimetulevat isiksust.

1. septembrist 2016 alustab õppetööd riigigümnaasiumina Hiiumaa Gümnaasium ja põhikoolina Kärldla Põhikool.

Kärldla Ühisgümnaasiumis õppis 2014/2015 õppeaastal 449 õpilast, neist 19 kaugõppes, 127 gümnaasiumis ja 303 põhikoolis koos toimetulekuklassiga (viimases on 6 õpilast). KÜG-i Kõpu õppekohas õppis 10 õpilast. Energiasäästlikumate lahenduste kasutuselevõtuks vajab gümnaasiumi küttesüsteem renoveerimist, vajalik on köögi renoveerimine ja tehnika ümbervahetamine. Koolil on vajadus suurema võimla järele.

2004. aastast on KÜG-il õpilaskodu, mis asub ajaloolises renoveeritud koolihoones (Sadama 11). KÜG-i õpilaskodus on riiklikult finantseeritavad kohad (2014.a neli kohta), vabadele kohtadele saavad elama

asuda gümnaasiumis õppivad noored. Õpilaskodus on kohti 28 õpilasele. Kõpu õppekoha õppekodu ruumid võimaldavad pakkuda majutust 35 õpilasele.

KÜG-is töötavad segakoor, ansambel, solistid, folkloristid jt õppekava toetavad huviringid.

Lauka Põhikoolis õppis 2014/2015 õppeaastal 64 õpilast. Lisaks koolihoonele on koolil käsitöömaja, söökla, korvpalliplats ning staadion. 2015. aasta lõpuni on Kõpu õpilaskodus üks riigi poolt toetatud õpilaskoht. Lauka Põhikoolis tegutsevad mudilaskoor, solistid ja antakse klaveriõpet.

Õpilaste transport

Hiiu vald korraldab kooliõpilaste bussitransporti valla piires tasuta. Lauka Põhikooli kooliringi pikkus on kaugeimast punktist Lauka koolini ca 38 km. Hiiu valla õpilastele kaetakse sõidukulud vastavalt „Õpilaste transpordi korraldamise ja sõidukulude hüvitamise korrale“.

6. Sotsiaalhoolekanne ja tervishoid

Hiiu valla sotsiaaltöö eesmärgiks on parandada vallaelanike elukvaliteeti, ennetada ja leevendada isiku või perekonna toimetulekuraskusi ning püüelda selle poole, et iga inimene tunneks end turvaliselt. Peamiseks eesmärgiks on vajaduspõhine ja kvaliteetne sotsiaalhoolekanne igale vallaelanikule võimalikult kodu lähedal.

Peamisteks abinõudeks on lastega perede sotsiaalnõustamine ja vajalikele tugiteenustele suunamine või toetuse määramine ning võrgustikutöö pere abistamiseks tervikuna. Tegeletakse ennetustööga tööealiste vallaelanike toimetulekuraskuste vähendamiseks ning laste, eakate ja erivajadustega inimeste elukvaliteedi tõstmiseks.

Sotsiaalhoolekande valdkonda koordineerib Hiiu Vallavalitsuse sotsiaalosakond ning on moodustatud vallavalitsuse nõuandev sotsiaalkomisjon, kes teeb ettepanekuid sotsiaaltoetuste määramiseks.

Alates 2015. a on viidud ühtse juhtimise alla Lauka Päevakeskus ja Kärkla Sotsiaalkeskus, mille tulemusena on moodustatud Hiiu Valla Sotsiaalkeskus, mis on Hiiu Vallavalitsuse hallatav asutus. Sotsiaalkeskusel on kolm tegevuskohta: lastekeskus, tegevustuba puuetega inimestele ja Kõrgessaare päevakeskus. Hiiu Valla Sotsiaalkeskus pakub maakonnaüleselt erinevatele sihtrühmadele Euroopa standarditele vastavaid sotsiaalteenuseid ning on arvestatav koostööpartner. Hiiu Valla Sotsiaalkeskuse sotsiaalteenuste kvaliteeti tunnustati 2015.a EQUASS Assurance sertifikaadiga. Hiiu Valla Sotsiaalkeskuse tegevuse eesmärgiks on sotsiaalteenuste osutamine ja arendamine puuetega inimestele, erivajadustega lastega peredele, eakatele ja teistele abivajajatele toimetuleku soodustamiseks ja säilitamiseks ning haridusteenuse osutamine toimetuleku- või hooldusõppel olevatele õpilastele koostöös haridusasutusega ja erivajadustega eelkooliealistele lastele. Hiiu Valla Sotsiaalkeskuses osutatakse päevahoiuteenust, erihoolekande teenuseid, päevakeskuse teenust, koduteenust ja teisi sotsiaalteenuseid.

Hiiu Vallavalitsus, Ühendus Hiiumaa EELK Diakooniakeskus ja EELK Kärkla Johannese kogudus on sõlminud kolmepoolse ühise tegutsemise lepingu eesmärgiga pakkuda eakatele päevakeskusteenust. Päevakeskuses töötavad mitmed huvialaringid vabatahtlike juhendamisel, toimuvad mitmesugused üritused, saab kasutada arvutit, lugeda ajalehti-ajakirju, juua kohvi jms. Ruume kasutab maakonna pensionäride ühenduse juhatus ja linna eakate nõukogu oma koosolekute läbiviimiseks.

Hiiu vallal puuduvad hooldekodu ja varjupaik ning sotsiaaleluruumid vajavad kohandamist erivajadustega inimestele ligipääsu võimaldamiseks. Hooldekoduteenust pakub Emmaste vallas asuv SA Hiiu Maakonna Hooldekeskus Tohvri, varjupaigateenust saab vajadusel SA Hiiumaa Haiglalt Kärdlas või MTÜ Samaaria Eesti Misjoni Hiiumaa osakonnalt Käina vallas (segatüüpi ööpäevaringne hoolekandeesutus).

2015. a on ühtlustatud Hiiu vallas pakutavad sotsiaalteenused ja –toetused. **Transporditeenust osutatakse invabussiga Hiiu valla elanikele ja riiklikul hoolekandeteenusel olevatele isikutele.**

Elanikele osutavad esmatasandi arstiabi OÜ Kärdla Perearstid. Keskuses tegutsevad kolm perearsti ning neli pereõde. Hambaraviteenust osutab Hiiu vallas kolm stomatoloogi. Lisaks tegutsevad Kärdla linnas kaks apteeki. SA Hiiumaa Haigla osutab Kärdlas ambulatoorset ja statsionaarset eriarstiabi, hooldusravi ja taastusravi. Kiirabiteenust osutab SA PERH.

Tervishoiu valdkond on täpsemalt kirjeldatud terviseprofiilis (arengukava lisa).

